

VALET OCH VÄLJARNA

I SLUTET av augusti blev det uppenbart att kommunisterna började återhämta sig efter en stor tillbakagång under vår- och sommarmånaderna. Trots att den kommunistiska partiledningen gått in i valrörelsen utan kraft och utan vilja började återströmningen. Icke ens en splittring i toppen, som måhända kan utvecklas till varaktig söndring, förmådde hejda den.

Det svenska kommunistpartiets fasta valmanskår, som alltså röstar kommunistiskt vad som än inträffar, har tidigare beräknats uppgå till omkring 100 000. Där ungefär stannade röstsiffran vid det svåraste val kommunisterna genomkämpat under senare tid — 1940 års val, vilket ägde rum i skuggan av vinterkriget och den tysk-ryska pakten. Denna fasta grupp består till betydande del av en reellt organiserad kader, skolad och drillad till politisk och intellektuell självförnekelse — av människor inriktade på die Machtübernahme, som ur deras synpunkt icke är någon utopi utan en realitet, även om den ligger i en oviss framtid.

Under 1940-talet torde antalet »givna kommunister» ha ökat. Däröfver har man nog ganska allmänt varit medveten, men att siffran skulle nå så högt som inemot 150 000 är något av en sensation. Detta är innebörden i 1952 års val med hänsyn till kommunistfaran, den samhälleligt sett verkligt allvarliga innebörden. Än allvarligare är att rekryteringen knappast synes ha gått den »politiska vägen». Kommunistpartiet i Sverige har i realiteten inget ungdomsförbund, som kunnat vara rekryteringskällan. Den inrikespolitiska argumenteringen från en tveksam och ointresserad partiledning har inte kunnat slå — och dock har kommunistpartiet till exempel i en stad som Göteborg behållit sin valmanskår praktiskt taget intakt, efter det att dess ledande män förlorat allt inflytande i fackföreningarna.

I 1952 års val uppträdde ett alldeles nytt och fullkomligt organiserat parti — de medvetna och övertygade röststrejkarnas parti. Ett valdeltagande på uppemot 80 % är icke i och för sig lågt, men

det bör mot bakgrunden av dels en allmäneuropeisk tendens till stigande valdeltagande, dels vårt genomorganiserade svenska samhälle, där det snarare erfordras ett beslut för att inte rösta än för att rösta. En detaljanalys av valsiffrorna från olika delar av landet ger vid handen, att ett betydande antal röstberättigade medvetet avstått från att använda sin rösträtt. På detta sätt ha de velat demonstrera sin ovilja mot den politik som föres, men också sitt främlingskap till oppositionspartierna. De medvetna röststrejkkarnas parti synes ha rekryterats ur socialgrupp två — och där bland lägre tjänstemän och kanske framför allt hustrur till lägre tjänstemän — samt ur socialgrupp tre, men av vissa tecken att döma där snarare bland de manliga än bland de kvinnliga väljarna. Ur socialdemokratisk synpunkt är denna utveckling allvarlig. Därför vore det förvånansvärt om den avfärdas som ett tillfälligt problem och bortförklaras med hänvisning till diverse ovidkommande omständigheter.

Valutgången, sedd från socialdemokratisk synpunkt, ger en ytterst oenhetlig bild, som knappast går att traditionellt analysera. Röstförluster hava uppstått inom »säkra» socialdemokratiska områden, under det att framgångar — ehuru obetydliga — kunnat noteras i mer eller mindre illa organiserade och hopplösa distrikt. I jämförelse med 1948 års riksdagsmannaval kan man siffermässigt sett knappast tala om något socialdemokratiskt nederlag, men en jämförelse bör ske med 1950 års kommunalvalsiffror. I den socialdemokratiska totalsiffran för antalet röstande i år ingår nämligen omkring 55 000 kommuniströster, som erövrats åren 1948—50. Mot denna bakgrund är valet ett misstroendevotum mot den socialdemokratiska politiken, vilket icke går att komma ifrån med allmänna formuleringar.

Det var förutsett att bondeförbundet skulle lida nederlag i de typiska skogsområdena, där det tidigare haft en stark ställning. Däremot var det en överraskning såväl för oppositionen som med all säkerhet också för bondeförbundsledningen, att allvarliga röstförluster skulle uppstå i de rena jordbruksdistrikten. Att Malmöhus län och Hallands län reagerade utpräglat negativt antyder en sinnesförändring hos de svenska jordbrukarna, som icke minst vissa stora huvudstadstidningar borde notera. Ett växande antal jordbrukare har tagit politisk ståndpunkt av andra skäl än kortfristiga intressesynpunkter. I augusti månad och i valmånaden utbetalades till jordbrukarna betydande belopp, både av retroaktiv karaktär och som resultat av den träffade överenskommelsen. I

bondeförbundsagitationen gjorde man allvarliga försök att politiskt utnyttja detta faktum. Trots detta togo i de båda Skånelänen omkring 10 000 jordbrukare avstånd från bondeförbundet. Detta betyder ofrånkomligt en politisk deklaration, vilken gjorts utan hänsyn till »mjölkpriset». Det är icke heller antagligt att någon speciell grupp jordbrukare lämnat bondeförbundet. Såväl småbrukare som ägare av medelstora och stora gårdar ha sagt ifrån i valet.

Väljarnas misstroendevotum riktar sig mindre mot bondeförbundet som parti än mot den grupp unga partitjänstemän, som under senaste år på ett så dominant sätt framträtt och så tydligt företrätt en radikal och halvsocialistisk linje. Dessa unga män uppträdde i valrörelsen med en stötande självsäkerhet och med ett försvar för den socialdemokratiska regeringspolitiken, långt fränare och långt mera dogmatiskt än vad någon socialdemokrat presterade. Ett sådant psykologiskt misstag gick dock icke att reparera — icke ens med högtravande deklarationer i sista stund om bondeförbundet som det verkligt borgerliga partiet och som garanten mot socialistiska experiment.

Folkpartiet kunde notera en framgång även i 1952 års val, ehuru framgången vanns med medel som för partiets egen framtid kunna bli minst sagt vådliga. Den folktopartistiska framgången ligger inom spridningsområdet för partiets två största tidningar — Dagens Nyheter och Göteborgs-Posten. Särskilt det senare organets minst sagt frigjorda sätt att driva politik och affärer på samma gång gav god utdelning. Socialdemokraterna i Göteborg ha genom sin påtagliga valhänthet och sin brist på samlande personligheter förlorat förmågan att hävda sitt parti. Det finns heller ingen anledning att bortförklara ett dåligt val för Göteborgshögern. Kvar står dock det faktum, att folkpartiets seger i denna stad vunnits genom en löftespolitik till vilken man under senare år dessbättre icke sett maken från något håll — icke ens från socialdemokratiskt.

För högern var valet en stor framgång. Högern vann sin första valframgång på 20 år med ett klart utformat program av bestämd och konsekvent högerkaraktär. Jarl Hjalmarson, som personligen kan tillräkna sig en väsentlig andel av framgången, tvekade icke att tala rent ut. Han tvekade icke att kräva en radikalt ändrad företagsbeskattning, att framhålla samhörigheten mellan företaget och de anställda. Han gav klart besked om den vikt högerpartiet fäster vid en aktivt sparfrämjande politik och uppehöll sig därvid

vid något så svårförståeligt som riksbankspolitikens och räntans betydelse. Dessa klara och entydiga signaler ligga bakom den röstökning med 15 procent som högerpartiet kunnat tillgodoräkna sig. Ingen kan påstå att högerpartiet vann sin valseger och förlorade sin själ. Det är ett högerparti med eget ansikte som framträder i svensk politik av i dag.

Högern vann icke endast bonderöster utan fick även ett ökat stöd i städer och tätorter. Ett gott tillskott har kommit från de mindre företagare, vilka för 4 år sedan satsade på folkpartiet. Samtidigt är det alldeles tydligt att högern vunnit nya kontakter i de breda tjänstemannalagren och bland arbetarna. Valutgången i Malmö och i ett antal medelstora städer bevisar, att en övergång har skett direkt från socialdemokraterna till högern. Det är möjligt att det därvidlag i huvudsak har rört sig om industriarbetare med sparmedel eller med egna hem. Några säkra omdömen härom äro emellertid icke möjliga. Kvar står endast det faktum, att ett modernt högerparti även i Sverige har förutsättningar att för sin konservativa samhällssyn vinna gehör också bland organiserade industriarbetare.

Den aktuella politiska betydelsen av högerframgången 1952 skall icke överskattas. Det är icke fråga om någon avgörande framgång, snarare om att faktiska förutsättningar skapats för framtida framryckning. Vad som kommer att ske i detta avseende beror på de många högerympatisörernas personliga insats. Även den erfarenheten har 1952 års val understrukt.

Det måste komma till en slutlig uppgörelse mellan den moderna kollektivism som även svensk socialdemokrati företräder, och den individualism som högerpartiet medvetet ger uttryck åt i sin politik. Denna individualism är emellertid endast den ena sidan av konservativ samhällssyn. Den andra ligger i hänsynen till det personliga ansvarets mänskliga och samhällsliga nödvändighet.